

**Congregazione per il Clero. Pontificia Opera delle
Vocazioni Sacerdotali, *Il dono della vocazione
presbiteriale. Convegno Internazionale sulla
„Ratio Fundamental Institutionis Sacerdotalis”,
4-7 ottobre 2017, Città del Vaticano 2017, ss. 168.***

Posługa Kościoła, a zwłaszcza każdego ochrzczonego, niesie w sobie wielorakie bogactwo zobowiązań i zadań opartych na tajemnicy chrztu świętego, tego pierwszego sakramentu z wody. To jest fundament miejsca ochrzczonego oraz późniejszych podejmowanych dzieł ewangelizacyjnych w Kościele, wspólnocie pielgrzymującego Ludu Bożego Nowego Przymierza. Tajemnica ta obejmuje m.in. znamię kapłaństwa powszechnego. A więc szczególnie zobowiązania zbawczego, które dotyczy każdego ochrzczonego.

W tym bogactwie, i na tym fundamencie, staje także powołanie do kapłaństwa sakramentalnego, innymi słowy hierarchicznego. Oczywiście, nie ma to wiele wspólnego z potocznym znaczeniem hierarchii. Ma to bowiem, czy winno mieć, przede wszystkim wiele wspólnego ze służbą i służebnością. Zatem pytania o kapłaństwo w jego niepowtarzalnym wymiarze, zwłaszcza posługi sakramentalnej staje m.in. w prezentowanej książce.

Kongregacja ds. Duchowieństwa opublikowała najnowsze „Ratio Fundamental Institutionis Sacerdotalis”, promulgowane dnia 8 grudnia 2016 roku. Poprzednie pochodziło 6 stycznia 1970 roku i zgodnie z ówczesną strukturą Kurii rzymskiej przygotowane było przez Kongregację Edukacji Katolickiej. W związku z nowym „Kodeksem Prawa Kanonicznego”, promulgowanym 25 stycznia 1983 roku, jeszcze 19 marca 1985 roku naniesiono pewne poprawki. Obecnie to najnowszy i zarazem wiodący dokument we współczesnej formacji seminarystycznej. To wskazania zaaprobowane przez papieża Franciszka. Wokół tego dokumentu pojawiła się jednak wieloraka dyskusja i refleksja. Obejmuje ona różne dyscypliny naukowe oraz bogactwo refleksji praktycznej i pastoralnej.

W ten nurt wpisuje się sympozjum zorganizowane przez Kongregację do spraw Duchowieństwa, właśnie wokół wspomnianego „Ratio Fundamentalis”. Ogólny temat spotkania został określony tytułem: „Dar powołania do prezbiteratu”.

Książkę otwiera przemówienie Ojca świętego Franciszka do uczestników spotkania z dnia 7.10.2017 w Sali Klementyńskiej (s. 3-6). Następnie zamieszczono pozdrowienia kard. Beniamino Stella, prefekta Kongregacji do spraw Duchowieństwa skierowane do Jego Świątobliwości papieża Franciszka, także z dnia 7.10.2017 (s. 7-8). Kolejność ich wygłoszenia była odwrotna niż zamieszczono to w prezentowanym zbiorze.

Zasadniczy blok akt rozpoczyna pozdrowienie i prezentacja linii generalnych „Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis” zaprezentowane przez kard. B. Stella (s. 9-16). Z kolei opublikowano dziesięć zasadniczych wystąpień-referatów.

Najpierw temat: „Dialog i komunია wewnątrz Konferencji Biskupów odnośnie do formacji księży: «Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis», 3-9” przedstawił kard. Joseph Tobin, arcybiskup Newark (s. 17-22). Z kolei Jorge Carlos Patrón Wonga, arcybiskup emerytowany Papantla, sekretarz do spraw seminariów w Kongregacji do spraw Duchowieństwa zaprezentował uwagi pt. „Opracowanie «Ratio Nationalis»” (s. 23-35). Specjalny wykład przedstawił także Felix Genn, biskup Münster: „Program formacji seminaryjnej” (s. 37-55).

„Duszpasterstwo powołań kapłańskich” ukazał Ángel Javier Pérez Pueyo, biskup Barbastro-Monzon (s. 57-76). Natomiast kard. Giuseppe Betori, arcybiskup Florencji ukazał „Fundamenty formacji: mowa prezbitera” (s. 77-85). Temat „Początkowa i permanentna formacja” podjął kard. Odilo Pedro Scherer, arcybiskup São Paulo (s. 87-97).

Ricardo Tobón Restrepo, arcybiskup Medellín ukazał „Wymiary formacji” (s. 99-110). Z kolei Joël Mercier, arcybiskup tytularny Rota, sekretarz Kongregacji do spraw Duchowieństwa pochylił się nad zagadnieniem: „Uczestnicy formacji” (s. 111-121). Jean-Pierre Batut, biskup Blois podjął temat: „Wymiar intelektualny formacji (organizacja studiów)” (s. 125-136). „Towarzyszenie i rozpoznanie formacji kapłańskiej” ukazał Stanisław Morgalla, SJ, dyrektor Centrum św. Piotra Favre Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego.

W specjalnym podsumowaniu ukazano: „Wyzwania i trudności w aplikacji RFIS. Synteza w oparciu o opinie z grup językowych” (s. 153-157). Treściowo zamykają książkę wnioski i uwagi kard. Beniamino Stella (s. 159-163).

Podano także notę informacyjną o tłumaczeniach (s. 165). Całość zbioru zamyka schematyczny spis treści (s. 167-168).

Wydaje się, że ten dość schematyczny obraz – ukazany w tytułach poszczególnych wystąpień – daje już wstępne rozeznanie zawartości treściowej prezentowanego sympozjum międzynarodowego. Oto interesująca refleksja wokół ważnej tematyki eklezjalnej współczesnego Kościoła, który ciągle się reformuje. Bowiem kwestia przygotowań do posługi diakonów i prezbiterów, a zwłaszcza tych ostatnich jest szczególnie ważna i zarazem żywa w Kościele. Przecież kapłańska i zarazem sakramentalna posługa prezbiterów stanowi szczególnie ważny element misji kapłańskiej w Kościele, w Ludzie Bożym Nowego Przymierza, jest to jedno ze znamion jego tożsamości.

Można odnieść wrażenie, że w wielu miejscach proponowane „Ratio” jest tekstem wybitnie teoretycznym. Wręcz powstałym przy biurku. To jest jednym z wątpliwych elementów tego zbioru, choć czasem autorami są pasterze Kościołów diecezjalnych. Jak zatem zastosować je w bardzo zróżnicowanych warunkach, gdzie posługuje Kościół i jednocześnie prowadzi seminarium diecezjalne, zakonne czy międzydiecezjalne albo regionalne, a niekiedy wręcz narodowe. Taka linia grozi działaniami jurydycznymi czy nakazowymi, a więc praktycznie dalekimi od eklezjalnej odpowiedzialności, zwłaszcza biskupa miejsca.

Kościół jest zbyt bogaty, aby ograniczać go teoretycznymi i zarazem hermetycznymi zasadami. Trzeba dopuścić szersze działanie Ducha Świętego, także w jego dynamice strukturalnej i organizacyjnej odnoszącej się do seminariów duchownych. Cóż bowiem można powiedzieć o darze, na który powołuje się tytuł prezentowanej książki. Daru nie można sprowadzić do teorii czy teoretyczności, bo to zabija jego dynamikę i posługę eklezjalną.

Współczesna debata teologiczna oraz ewangelizacyjna nad prezbiteratem jest potrzebna i wręcz oczekiwana. Wymaga to jednak uwzględnienia realiów ich życia oraz posługi *hic et nunc*. W „Ratio” może bardziej dotyczyć to pytań o prezbiterat kandydatów do kapłaństwa, a nie samych prezbiterów. Czy oni będą inni w swych przygotowaniach i formacji, a jeśli, to jak ukierunkować ich późniejszą realizację powołania kapłańskiego.

Prezentowany zbiór rodzi m.in. pytanie, czy uczeni teologowie oraz kanoniści, a zwłaszcza biskupi mają świadomość współczesnego realizmu powołania do prezbiteratu. To są bowiem zupełnie nowe drogi, które nie mieszczą się w teoretycznych dywagacjach, których tak wiele na kartach zbioru. Okazuje się bowiem, że Bóg ma tutaj swoje drogi. Zatem oby Mu

w tym co proponują wskazanie watykańskie, nie utrudniać owocnego działania.

Cenne jest – w proponowanych analizach – sięganie do konkretnych tekstów nowego „Ratio Fundamentalis” oraz jawiących się już komentarzy. Także interesujące są w niektórych przedłożeniach przypisy, które mają nie tylko charakter bibliograficzny. Zawsze poszerza to płaszczyznę refleksji i ubogaca ją bogatym dopowiedzeniem.

Interesujące jest spektrum prelegentów, ale zdecydowanie nie jest reprezentatywne dla uniwersalności Kościoła. Widać zdecydowanie opcję europejską, nawet jeśli niektóre osoby pełnią posługę na innych kontynentach. Nie ma zatem refleksji kompleksowej, w której wybrzmiałoby bogactwo świata. Pomija ona zupełnie wiele specyfik innych kontynentów oraz środowisk. Także realizm europejski jest daleki od prawdy, zważywszy choćby specyfikę formacji w bardzo małych seminariach, które liczą po kilkunastu kleryków. Chodzi przecież, zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II, o „serce diecezji”, a ono bije różnym rytmem. Zatem potrzebna jest w debacie o seminariach zwłaszcza głębsza świadomość eklezjalna, tak uniwersalna jak i odnosząca się do Kościołów lokalnych.

Wydaje się, że prezentowany zbiór może być jednak pomocny w szerszej debacie wokół prac nad „Ratio Fundamentalis” dla poszczególnych Konferencji Episkopatów, a następnie diecezji i poszczególnych seminariów. Będzie to znaczny wysiłek, ale nie wolno zaprzepaścić dotychczasowych dziejów w płaszczyźnie formacji seminaryjnej. Wydaje się bowiem, że w Polsce są dobre doświadczenia, które wydawały i wydają nadal dobre owoce. Trzeba je pielęgnować i wręcz ich bronić przed teoretykami, którzy zasiadają przy biurkach watykańskich.

Refleksja wokół „Ratio Fundamentalis” zaproponowana w ramach omawianego sympozjum, zorganizowanego przez Kongregację do spraw Duchowieństwa, jest interpretacją i zarazem pewną reinterpretacją samego dokumentu watykańskiego. Bowiem sam tekst może stwarzać pewne wątpliwości, liczne pytania, zwłaszcza w jego konkretnych i praktycznych aplikacjach. Niestety nie wyjaśniają ich przekonująco zaproponowane przemyslenia, schematyczne oraz ogólnikowe. Ciągłe bowiem są one dalekie od realizmu posługi poszczególnych Kościołów lokalnych

Można się zatem m.in. pytać, czy zaproponowana reforma seminariów odpowiada oczekiwaniom czasów współczesnych, a dodatkowo czy wytycza perspektywy ku realnej przyszłości. Niestety tego nie wskazują wyraźnie proponowane wykłady. Raczej zaproponowany schematyzm staje

się niejednokrotnie ograniczeniem, ciasnym stereotypem i swoistą poprawnością teoretyczną. To zaś – w praktyce – nie jest dynamiką ewangelizacyjną Kościoła czasów współczesnych, zwłaszcza *hic et nunc*, szczególnie w konkretnej diecezji.

Niemniej należy wyrazić wdzięczność za zorganizowane międzynarodowe sympozjum. Jeśli nawet nie jest ono odważnym poddaniem się dziełom Ducha Świętego, to jest zapewne ludzkim namysłem. To także jest potrzebne i godne krytycznej uwagi. Może bowiem z czasem i Duch Święty znajdzie i dla siebie szanse bardziej twórczego działania w tej ważnej sferze życia Kościoła. Przecież w Kościele, wspólnocie Ducha Świętego, seminaria – jak się wydaje – są pod Jego szczególną pieczęcią.

W książce zamieszczono tekst będący próbą podsumowania dyskusji w grupach językowych (s. 153-157). Anonimowy autor wyróżnia sześć podstawowych płaszczyzn czy kręgów koniecznej refleksji: 1. Etap formacji propedeutycznej; 2. Inne etapy formacji; 3. Wymiary formacji; 4. Formacja stała; 5. Formatorzy; 6. Duszpasterstwo powołań i zdolność rozeznania. Faktycznie są to istotne elementy spojrzenia czy pytań wokół dzieła powołania do prezbiteratu. Omawiane „Ratio Fundamentalis” wytycza tutaj pewne nowe wskazania, zalecenia czy wręcz polecenia natury prawnej. Wydaje się jednak, że realna rzeczywistość Kościołów lokalnych wniesie wiele nowych i bardziej oryginalnych propozycji.

Dobrze, że ukazała się także polska wersja „Ratio” pt. „Dar powołania do kapłaństwa” (Watykan 2016, ss. 88). To pierwsze słowa dokumentu Kongregacji. Pozwala to na szersze zapoznanie się z proponowanymi nowymi elementami doktryny seminaryjnej, które można dość łatwo skonfrontować z materiałami zawartymi w prezentowanym zbiorze pokonferencyjnym. Wymownym jest, że w polskim tytule termin grecki „presbyteros”, używany także w formie łacińskiej „presbiter” tłumaczy się jako „kapłan”, a nie jako „prezbiter”. Tym samym zaciera się specyfika bogactwa kapłaństwa sakramentalnego. Trudno bowiem odnieść ten termin, w tym dokumencie, także do biskupstwa. Nie przystaje to także do nazewnictwa w kalendarzu liturgicznym Kościoła w Polsce oraz wielu innych księgach liturgicznych.

Nowe „Ratio Fundamentalis”, zaprezentowane podczas prezentowanego sympozjum, winno samo stać się osobistą lekturą, zwłaszcza osób bezpośrednio związanych z seminarium, a szczególnie wspólnoty formatorów-moderatorów. Istnieje bowiem wiele treści zupełnie pominiętych w poszczególnych referatach, m.in. natury prawnej, a te są także ważne w płaszczyźnie teologicznej. Jednocześnie oczekując na polskie „Ratio

Fundamentalis”, należy koniecznie uwzględnić specyfikę Kościoła w Polsce wraz z jego tradycją i kulturą. Z kolei w jeszcze dalszej perspektywie winny powstać, typowe dla każdej diecezji czy zakonu oraz dla każdego seminarium, projekty integralnej formacji.

bp Andrzej F. Dziuba
Wydział Teologiczny UKSW

Tomasz Jakubiak, *Problem ważności przyjęcia sakramentu święceń w prawie Kościoła katolickiego*, Płock 2018, ss. 487.

Z ustanowienia Bożego i kościelnego wiele zadań w Kościele sprawują wyłącznie duchowni. W związku z tym, niezwykle istotną kwestią dla wspólnoty Kościoła jest, aby wśród wiernych oprócz świeckich znajdowali się także ważnie wyświęceni diakoni, prezbiterzy i biskupi.

Na ważność święceń mają wpływ czynniki: a) występujące po stronie podmiotu sakramentu, b) występujące po stronie szafarza, c) związane z materią i formą oraz d) związane z naturą sakramentu. Ks. Tomasz Jakubiak w swojej monografii skoncentrował się na pierwszych z nich. Po przybliżeniu we wstępie pracy nauki Kościoła, że do sakramentów mogą przystępować wyłącznie ludzie żywi, za pierwszorzędnny cel swych badań postawił sobie wskazanie warunków, które muszą zostać spełnione przez podmiot święceń – według obecnie obowiązującego prawa Kościoła katolickiego – aby sakrament był ważnie przyjęty. Drugorzędnym celem było ukazanie owych kryteriów w kontekście prawnohistorycznym, obrazującą ewolucję doktryny i dyscypliny w tej materii.

Monografia podzielona została na cztery rozdziały, odpowiadające hipotezom sformułowanym we wstępie publikacji: 1) tylko ochrzczony ważnie przyjmuje święcenia, 2) tylko mężczyzna ważnie przyjmuje święcenia, 3) podmiot święceń, który osiągnął używanie rozumu dla ważnego otrzymania święceń musi wzbudzić intencję ich przyjęcia, 4) święcenia należy przyjmować według określonego porządku. Sprecyzowane zostały one po wnikliwej analizie kodeksów promulgowanych przez papieża Jana Pawła II oraz doktryny i dyscypliny Kościoła katolickiego.